

BATMAN 1959

Servet BAYOĞLU

1 959 yılının bir ilkyaz günüydü. Altı yaşındaydım. Üç ay kadar önce Eruh'tan gelip Batman'a yerleşmiştik. Akyürek Mahallesi'nde kerpiçten yapılmış bir evde oturuyorduk. Biz taşındıktan bir yıl sonra, evimizin hemen bitişiğinde, o zaman çocuklara devasa boyutlarda görünen Evin Sineması inşa edilmeye başlanacaktı. Batman Atatürk İlkokulu'na kaydedilmeme daha birkaç ay vardı.

Babam TPAO (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) Genel Müdürlüğü'ne bağlı Batman Bölge Müdürlüğü'nde görevliydi. Annem ev hanımıydı. Babaannem, dedem, babam, annem, iki kız kardeşim, erkek kardeşim ve ben birlikte yaşıyorduk. İçimde çocuklara özgü bir sevinç, bir mutluluk vardı.

O tarihte en fazla beş bin kişinin yaşadığı Batman küçük bir kasabaydı. Kentin içinden bir demiryolu geçiyordu ve tren istasyonu kasabanın merkezine yakın bir yerdeydi.

O ılık ilkyaz günü öğlene doğru annem fırından ekme almamı istedi. Evden dışarı çıktım. Demiryolunun yaya geçidini geride bırakarak çarşıya doğru yürümeye başladım.

Kasaba meydanı çarşıya girmeden elli metre kadar önce başlıyordu. Demiryolunu sol yanıma alıp ray-

lara koştur biçimde meydana doğru yürüdüğümde ortada Atatürk Büstü görülüyordu. Yerden iki metreye yakın bir yükseklikte, mermerden yapılmış bir kaidenin üstünde duran büstün çevresinde, yine, iki metre kadar genişlikte bir toprak zemin vardı. Zeminin etrafı yerden yaklaşık yarım metre yükseklikte demir parmaklıkla çevriliydi. Toprakta yetiştirilen değişik renkte çiçekler, çevreye daha da güzel bir görünüm kazandırıyor.

Atatürk Büstü'nün bulunduğu alanın hemen ilerisinde Batman Çarşısı'nın iki ana caddesi aşağıya, İluh Mahallesi'ne doğru uzanıyordu.

O tarihte Batman'da iki ekme fırını vardı, biri, çarşının girişinde, sol taraftan aşağıya doğru giden Birinci Caddenin sağ başında yer alan "Hayat Fırını"ydı. Öbürü ise, Akyürek Mahallesi'nin güneye doğru sona erdiği kentin tepede kalan bölgesinde, TPAO lojmanlarının bulunduğu Site Mahallesi'nde, halk arasında "Ekonomi" diye bilinen küçük alışveriş merkezinin bitişiğindeydi.

İkinci Caddenin başlangıcından yaklaşık elli metre kadar ileride, sol yanda, "Batman'ın Sesi" gazetesinin bürosu vardı. Büro'nun içinde gazetenin basıldığı bölüm arka tarafta yer alıyordu. Batman'ın Sesi'nin yazı işleri müdürü ve sorumlusu, sevgili

arkadaşım Nâzım'ın babası Misbahattin Yardım'dı. Siirt Milletvekili Cemil Yardım'ın torunu olan Nâzım'ın, sonradan felsefe öğrenimi görüp öğretmen olmasına daha on altı yıl vardı, felsefe öğretmenliğinden emekliye ayrılması için de aradan elli yılın geçmesi gerekecekti.

Birinci Caddenin başladığı yerden birkaç metre geride çevredeki kasabalara ve o zaman Batman'ın bağlı olduğu il Siirt'e yolcu taşıyan minibüsler duruyordu. Hemen bitişiğe derme çatma küçük bir çayevi yer alıyordu. Değişik yaşta erkekler, arkalıksız ve kolları olmayan tabure benzeri küçük hasır iskemlelerde oturup çay içiyorlardı. Çoğunun çalışacak bir işi olmadığı anlaşılıyordu. Çayevinin karşısında, İkinci Caddenin başladığı sağ yönün elli metre kadar gerisinde, Raman Mahallesi'nin başladığı çizgide, yaklaşık bir yıl sonra hizmete açılacak olan Polis Karakolu'nun yapımı çalışmaları sürdürülüyordu.

Birinci Caddenin başlangıcında, tren istasyonuna ve istasyon alanı içinde bulunan Batman'ın tek açık hava çay bahçesine açılan bir peron vardı. Peronun kimi zaman Birinci Caddenin girişinin başında, kaldırımında, kimi zaman da çay bahçesi tarafındaki bölümünde hep "Brako"

dururdu. Brako, o zaman, yaklaşık kırk yaşlarında, orta boylu, saç sakalı birbirine karışmış, yaz kış eski ve yıpranmış bir gömlekle pantolon giyerek gezen bir meczuptu. Çoğunlukla peronun giriş ya da çıkış yerlerinden birinin başında yere serdiği bir gazete veya hasır parçasının üstünde oturup hiç durmadan sigara içen Brako, asla konuşmaz ve dilenmezdi. Batmanlıların ona verdiği yiyeceklerle karnını doyururdu.

Atatürk Büstü'nün bulunduğu alana varmama yaklaşık elli metre kalmıştı; çayevinin girişinde, ayakta karşılıklı durmuş iki adamın tartıştığını gördüm. Biri, takım elbiseli, otuz yaşlarında, spor giyimli olan diğeri ise, birkaç yaş daha gençti. Genç olan, birdenbire, cebinden bir tabanca çıkararak, takım elbiseli adama doğrulttu ve üst üste, mermiler bitinceye kadar, ateş etti. Takım elbiseli adam yere yığılırken, ateş eden öbürü, çarşının karşısındaki yöne, Akyürek Mahallesi'ne doğru hızla kaçmaya başladı.

Durumu daha iyi anlayabileyim diye, o yaşıma kadar sinemayı bilmediğim halde, yıllar sonra izleme olanağı bulabileceğim bir bilimkurgu filminde olduğu gibi, meydan, Atatürk Büstü, çayevi, tartışan iki adam, tabanca, tabancanın sesi, her şey zihnimde dondu, kısacası, yaşam benim için durdu. Yakınlarımda, belki de yüreğimin bir yerlerinde bulunduğunu düşündüğüm, ama tanımlayamadığım üstün bir gücün beni çevreden soyutlayarak görünmez kıldığını, giderek beni yönlendirdiğini, henüz olgunluk aşamasına gelmemiş olan ruhumun hızla bedenimden uzaklaşıp bir başka boyuta gitmesine engel olduğunu sezindim. Zaman da, mekân da yoktu.

Sonra, yaşam yeniden başladı. Çevreme bakınırken, Polis Karakolu yapımı çalışmalarının sürdürüldüğü

alandan, elinde birkaç kürek taşıyan yirmili yaşlarının başında, ince uzun boylu, genç bir işçi gördüm. İşçi, kaçan adama baktı ve birdenbire elindeki kürekleri atarak ona doğru var gücüyle koşmaya başladı. Saniyeler içinde kaçan adama yaklaşan genç işçi, ansızın yere koştur biçimde uçarak kollarını onun ayaklarına dolayıp adamı yere düşürdü. Boğuşma sürerken polisler yetişti.

1959 yılıydı. Atatürk İlkokulu'nun hemen bitişiğindeki Site Sineması'nda Walt Disney⁽¹⁾ yapımı çizgi filmler izlemek için iki üç sene geçmesi gerekecekti. Ekmek almaya giderken tanık olduğum olayın çok daha ayrıntılı olanlarını, yine, Site Sineması'nda Western⁽²⁾ türündeki filmlerde izlememe daha birkaç yıl vardı. İlkokulu bitirdikten sonra taşındığımız Eski Kooperatif Mahallesi'ndeki evimizle Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesi arasında kalan geniş alanda arkadaşlarım Nuri (Palacı), Sabahattin'le Salahattin (Orhan), Tamer (Karaöz), Bünyamin'le Yusuf (İspirgil), Reşat, yakınlarım Yaşar'la Mehmet Tefik (Bedük) ve kardeşim Bekir'le birlikte top koşturmam için beş yıldan daha çok bir zaman diliminin geride kalması gerekecekti.

Birkaç dakika içinde kasaba meydanını insanlarla doldu. Bir rüyadayım gibi kalabalığın içinden geçerek fırına gittim; hiç ara verilmeden ekmeğin pişirilen fırından ekmeğin alarak sınırsızca tuttuğum fileye yerleştirdim ve evin yolunu tuttum.

1959 yılının bir ilkyaz günüydü. Okula başladıktan sonra Okuma Kitabı'nda Ziya Gökalp'ın⁽³⁾ "Çocuklukta ufacıktım / top oynadım acıktım" dizeleriyle başlayan "Ala Geyik"⁽⁴⁾ şiirini ezberlememe iki sene kadar zaman vardı. 1964 yılının Eylül ayında Batman Ortaokulu'nun öğrencileri arasına katılabilmem için de aradan beş sene geçmesi gerekecekti.

"Kim bir cana kıymamış veya yeryüzünde bozgunculuk yapmamış olan bir kimseyi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir; kim de, bir kimsenin hayatını kurtarırsa, bütün insanları kurtarmış gibi olur"⁽⁵⁾ sözlerini yıllar sonra okuyacaktım.

Altı yaşındaydım. 1968'de kurulacak olan Batman Lisesi'nin 1971'de vereceği ilk mezunlar arasında yer almama, Batman'da yaşayan değişik etnik kökenden ve mezhepten insanların birbirlerinin kimlikleriyle inançlarına son derece saygılı olduklarını anlamama daha on iki sene vardı. Henüz "yaşam" ve "ölüm" kavramlarını değerlendirebilecek bilinç düzeyinde değildim.

Çok uzun yıllar sonra, yaşama ölüm arasındaki o irdelenmesi güç çizginin izlerini bir bakıma, biraz olsun gizemli bir seste ya da soluduğum havada bulduğumu düşünecektim.

NOTLAR

⁽¹⁾**Walt Disney** (Walter Elias Disney; 1901-1966) : Amerikalı girişimci, sanatçı ve film yapımcısı. Özellikle 1928-1960 yılları arasında çocuklar için yaptığı "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler" (Snow White and the Seven Dwarfs), "Miki" (Mickey Mouse), "Pinokyo" (Pinocchio), "Külkedisi" (Cinderella), "Alis Harikalar Ülkesinde" (Alice in Wonderland) gibi çizgi filmleriyle ünlüdür.

⁽²⁾**Western** (İngilizcede "batya özü", "batya ilişkin") : Amerika Birleşik Devletleri'nin eski uzak batısında, özellikle XIX. yüzyılın ilk yarısından başlayarak XX. yüzyılın ilk birkaç yılına kadar olan sürede gelişen olayların, sözel ve yerli halk Kızılderililerin topraklarından atılıp yer yer soykırıma uğratıldığının, göçebe sığır çobanları (cowboy), atlı silahşorlar ve kanun adamlarının yaşamlarının anlatıldığı sinema ve televizyon filmleriyle tiyatro eserleri, roman ve öykülere verilen genel ad.

⁽³⁾**Ziya Gökalp** (1876-1924) : Türkçülük akımının en çok bilinen kuramcısı, düşünür, toplumbilimci ve eğitimci.

⁽⁴⁾**Ala Geyik**, Ziya Gökalp; www.antoloji.com/ala-geyik-2-şiiri (erişim tarihi: 14 Aralık 2016)

⁽⁵⁾**Kur'an-ı Kerim**; Maide (Sofra) Suresi (V. Sure), 32. âyet (Hüseyin Atay, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Çevirisi; Ankara, 2008; sayfa: 112).